

CREAȚIA MUZICALĂ ROMÂNEASCĂ ÎN EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

Zeno VANCEA

Înflorirea culturii și artei în anumite epoci ale istoriei culturii europene nu este numai rezultatul mai mult sau mai puțin întâmplător al activității unui număr mai mare de oameni de talent, ci și al unor condiții favorabile desfășurării cu succes a acestor activități creatoare. O astfel de înflorire este caracteristică culturii și artei românești ca expresie a elanului creator de care este însuflețită societatea noastră, constructoare a noii orînduiri sociale precum și a condițiilor favorabile create de partid și de stat. În aceste condiții cultura și arta și astfel muzica au luat un avînt deosebit mai ales în cele două decenii din urmă. Niciodată în trecut compozitorii români nu s-au bucurat de posibilități atît de favorabile de viață și de muncă și niciodată nu au existat atîtea instituții de artă — teatre muzicale, orchestre simfonice, formații camerale, corale etc. — care asigură realizarea la un înalt nivel artistic a celor mai valoroase compoziții românești. În nici o altă epocă a istoriei muzicii românești nu au fost compuse atîtea opere, oratorii, cantate, simfonii, lucrări camerale și piese corale și niciodată numărul beneficiarilor noii arte — cel puțin în ceea ce privește genurile mai accesibile ca de pildă muzica de cor, operetă etc. — nu a fost atît de mare ca în zilele noastre.

Exceptionalul avînt al muzicii corale, atît în ceea ce privește numărul compozitorilor, cît și cel al executanților și al celor cărora această muzică se adresează, se datorează în bună parte mișcării culturale de masă cunoscută sub numele de Festivalul național „Cîntarea României” care a luat ființă din inițiativa generoasă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Rebulicii Socialiste România. Creația corală cuprinde un număr mare de cîntece patriotice și revoluționare cu efect mobilizator asupra maselor de oameni ai muncii precum și cîntece inspirate din viața și activitatea acestora din cele mai diverse ramuri de producție (mineri, constructori, oțelari, CFR-iști, marinari, țesătoare, țărani agricultori etc.). În acest domeniu de creație au dobîndit merite deosebite Radu Paladi, Laurențiu Profeta, D. D. Botez, Zaharia Popescu, Gheorghe Bazavan, Mircea Neagu, Constantin Arvințe, Florin Comișel și alții. Un rol important în educarea

muzicală mai ales a formațiilor corale sătęști îl au și armonizările și prelucrările pentru cor ale cîntecelor de obîrșie autentic populară; datorită înveșmîntărilor armonice, acest gen de cîntece contribuie la creșterea gradului de înțelegere a unui gen muzical mai complex decît forma lui inițială pe o singură voce.

La creșterea numărului iubitorilor de muzică contribuie și înființarea de către Uniunea compozitorilor a unor cercuri muzicale în unele din uzinele și fabricile din București și din provincie, stabilindu-se astfel un contact direct între compozitori și oamenii muncii, care apreciază lucrările oferite spre audiere. Desigur, această activitate de popularizare a muzicii constituie abia un început și sîntem încă departe de împlinirea visului compozitorilor de a vedea sările de concert pline pînă la refuz cu auditori provenind din rîndurile oamenilor muncii. Un simptom deosebit de îmbucurător al procesului încă lent dar în continuă creștere al intensificării interesului pentru muzica simfonică îl constituie prezența într-un număr tot mai mare a tineretului care, pe pîngă capodoperele literaturii muzicale universale, apreciază și lucrările cele mai valoroase românești. Este în afară de orice îndoială că pentru exprimarea sensibilității, a modului de simțire a unui popor pe care compozitorii sînt chemați să le tălmăcească în lucrările lor, formele mari ale artei sunetelor — simfonii, lucrări vocal-simfonice, camerale etc. — oferă posibilități mai largi decît cele de extensiune redusă. Cultivarea genului simfonic a devenit, de la capodoperele de acest gen ale lui George Enescu, o tradiție. Această creație a fost îmbogățită nu numai de ceilalți reprezentanți ai primei noastre școli naționale ca Mihail Jora, Mihail Andricu, Alexandru Zirra, Sabin Drăgoi, Gheorghe Enacovici și de generația intermediară — aceea a făuritorilor școlii naționale ca Paul Constantinescu, Sigismund Toduță, Theodor Rogalschi, Constantin Silvestri, Ion, și Gheorghe Dumitrescu — dar și de generația care astăzi se află între 50 și 60 de ani și chiar și de generația mai tînără. Creația simfonică și camerală a lui Pascal Bentoiu, Wilhelm Berger, Nicolae Beloiu, Dumitru Bughici, Mircea Chiriac, Theodor Grigoriu, Ștefan Niculescu, Tiberiu Olah, Doru Popovici, Aurel Stroe, Anatol Vieru, reprezentanți ai generației medii. Consti-

tuie fondul de aur al patrimoniului nostru muzical național la care se adaugă creația generației mai tinere reprezentată prin Liana Alexandra Moraru, Ulpiu Vlad, Șerban Nichifor, Adrian Iorgulescu, și alții. Nivelul artistic ridicat a celor mai bune creații românești este atestat și de numărul mare de premii dobândite de compozitorii noștri la concursurile internaționale de compoziție precum și de succesele obținute cu prilejul executării lor în străinătate, în țările socialiste și occidentale.

Tabloul general al muzicii românești este îmbogățit prin culoarea aparte pe care o reprezintă creația compozitorilor de naționalitate maghiară care, în parte se inspiră din cîntecele populare maghiare din Transilvania, în parte adoptă un limbaj muzical de orientare mai universală. Lucrările simfonice camerale și vocal-simfonice ale unor compozitori ca Boldiszar Csiky, Nicolae Chilf, Geza și Matei Kosma, Tiberiu Fatyol, Iosif Hencz, Eduard Tereny, Peter Vermessy și Aladar Zoltan constituie o valoroasă contribuție la îmbogățirea artei sunetelor din țara noastră.

Pentru creația muzicală românească din prima parte a secolului nostru a fost caracteristic în mod deosebit stilul național făurit din elementele muzicii populare, cu ajutorul căruia a fost exprimat un conținut eminamente umanist. Păstrîndu-se această tradiție umanistă pînă în zilele noastre, mijloacele de expresie și de tehnică a muzicii românești au suferit însă în decursul anilor însemnate modificări. Istoria muzicii ne învață că mijloacele de expresie fiind supuse uzurii și devenind cu timpul clișee, fiecare generație de compozitori simte necesitatea de a reînnoi cel puțin în parte mijloacele de expresie pentru a-și putea afirma în mod mai deplin individualitatea artistică. Stilul cu caracteristice trăsături naționale a fost dominant pînă în jurul anilor '60. Reprezentanții săi principali sînt Sigismund Toduță, Ion și Gheorghe Dumitrescu, Tudor Ciortea, Liviu Comes la care se adaugă în cursul celor 20 de ani din urmă și compozitori din generația mai tînără ca Liviu Glodeanu, Mihai Moldovan, și Corneliu Dan Georgescu, Nicolae Brînduș, Octavian Nemesou, Dinu Petrescu care, spre deosebire însă de antecesorii lor direcți au supus substanța muzicii populare unei mai intense stilizări. Compozitorii aflați azi între 50 și 60 de ani, după ce își începuseră activitatea componistică tot în stil național, au inclus în arsenalul mijloacelor de expresie și alte posibilități de comunicare cu ajutorul sunetelor ținînd pas cu schimbările de stil și de tehnică muzicală intervenite pe plan universal. Tot istoria muzicii ne învață că de sub influența marilor curente muzicale nu se poate sustrage nici o cultură muzicală, că pericolul provincialismului stilistic nu poate fi evitat decît prin contact cu cultura muzicală a altor țări și că limbajul muzical al continentului nostru este rezultatul contribuției tuturor

popoarelor europene, mari și mici. Acest contact cu alte culturi muzicale explică în bună parte și diversitatea de stiluri și de tehnică muzicală a muzicii românești apărută în decursul ultimelor 4 decenii. Dintre aceste stiluri enumerăm pe cel dodecafonic serial cultivat cu succes de Ludovic Feldman, care, după o mai scurtă perioadă cu anumite caracteristici național populare și-a compus cele mai importante lucrări ale sale în acest stil dodecafonic serial care în ciuda complexității limbajului și a tehnicii s-au impus atenției iubitorilor muzicii. Acest stil a fost în mod parțial folosit și de Tudor Ciortea (*Cvartetele nr. 5 și 6*), Anatol Vieru (*Concertul pentru flaut și orchestră*), Dan Constantinescu (*Trio pentru coarde și alte lucrări camerale*), Doru Popovici (opera *Interogatoriul din zori*). În afară de stilul dodecafonic serial, în creația muzicală românească pot fi identificate și alte stiluri și tehnici componistice ca cel polifon, repetitiv, cel valorificînd din plin valorile coloristice și timbrale ale muzicii, cel realizat cu ajutorul aparatelor electronice etc. în care au fost realizate lucrări de certă valoare, reprezentative pentru arta sunetelor create în cele patru decenii din urmă. Desigur, personalitatea artistică a fiecăruia dintre compozitorii noștri reprezentativi ar cere o caracterizare mult mai amplă ceea ce depășește însă cadrul limitat al prezentului articol.

Bogăția și diversitatea muzicii românești nu constă numai în înflorirea așa-zisei muzici mari a genurilor de mare complexitate ci și în înflorirea muzicii distractive a operetei, a muzicii de estradă, a musical-ului, a cîntecelor și romanțelor care se bucură de deosebită popularitate, grație talentului și gustului autorilor acestor lucrări, mai vîrstnici și mai tineri, printre care amintim pe Gherase Dendrino, Nicolae Kirculescu, Elly Roman, Mișu Iancu, Temistocle Popa, Henry Mălineanu, George Grigoriu, Alexandru Mandy, Ion Cristinoiu, Marcel Dragomir, Marius Țicu, Vasile Vasilache jr., Dan Beizadea, Florin Bogardo. Una din caracteristicile dintotdeauna ale muzicii culte românești a fost participarea creatorilor ei la viața societății, reflectarea în creația lor a marilor evenimente istorice, aspirațiilor de libertate și progres a societății românești.

Tabloul general al creației muzicale românești din cele patru decenii din urmă demonstrează cu prisosință această participare prin lucrări inspirate nu numai din marile evenimente istorice și transformările politico-sociale dar și din viața și activitatea oamenilor muncii de la orașe și sate. Îndrumările de mare forță mobilizatoare ale tovarășului Nicolae Ceaușescu privind inspirația din trecutul zburcînat al poporului nostru, din lupta Partidului Comunist Român, din aspirațiile spre progres, independență și pace au trezit un puternic ecou în conștiința compozitorilor noștri, dînd la iveală numeroase lucrări valoroase în toate

genurile muzicale. Astfel, de pildă, îmbogățirea repertoriului de operă îl demonstrează în afară de cele ale lui Gheorghe Dumitrescu : *Decebal*, *Ion Vodă cel Cumplit*, *Răscala*, *Fata cu ga-roafe*, *Marea iubire*, și operele următoare : *Trei generații* de Sergiu Sarchizov, *Interogatoriul din zori*, *Prometeu* de Doru Popovici, *Dreptul la viață* de Tudor Jarda, *Tudor din Vladimiri* și *Dreptul la dragoste* de Teodor Bratu, baletul *Primăvara* de Cornel Trăilescu, *Domnișoara Cristina* de Șerban Nichifor, baletul *Miorița* de Carmen Petra-Basacopol. Nu mai puțin bogată este și creația în domeniul muzicii vocal-simfonice. Cităm în acest sens : oratoriile *Horia* de Sigismund Toduță, *Canti per Europa* de Theodor Grigoriu, *Flăcări de sînge* de Dumitru Capoianu, *Soarele neatîrnării* de Gheorghe Dumitrescu, cantatele : *Stejarul românesc* de

George Draga, *Imn, conducătorului nostru iubit* de Remus Georgescu, *Spre comunism* de Tiberiu Fatyol, *Dorințe și împliniri* de Ulpian Vlad, *Răsărit de soare* de Sergiu Sarchizov, *A te sprijini pe propriul tău pămînt* de Constantin Simionescu, *Țară pămînt, țară idee* de Liana Alexandra, lucrările simfonice *Pax Mundi* de Theodor Drăgulescu, *Comandantul suprem* de Emilian Ursu.

Această bogăție pe care ne-o demonstrează arta sunetelor ne îndreptățește să exprimăm ferma convingere că, dată fiind participarea vie a compozitorilor români la viața politico-socială a patriei, efervescența creatoare a tuturor straturilor sociale, condițiile favorabile de viață și muncă de care se bucură compozitorii, creația muzicală românească va ține pasul cu mersul mereu înainte al societății românești.

VITALITATEA REPERELOR INCONFUNDABILE

Octavian Lazăr COSMA

Muzica populară a servit dintotdeauna compozitorilor români drept vector al definirii parametrilor stilistici, în funcție de care, adeseori, și-au dăltuit originalitatea. Crezul lor, ratificat de practica creației, a fost și este că muzica „pămîntului natal” reprezintă un redutabil element pentru fantezie, oferind sugestii tematice și arhitectonice. De la aplicarea citatului, permeat de esențele temperamentului și sensibilității românești, metodologia valorificării a urcat spirala structurilor complexe, marcînd stadiul stilizării, iar apoi, al recreării în ceea ce George Enescu a determinat „caracter popular”, dezvăluindu-se infinitele resurse ale rezervorului folcloric. Aceste modalități sînt ilustrative pentru tratarea intensivă dar, cu timpul, s-a descoperit și reversul, tratarea extensivă, adică, incorporarea unor zone folclorice sau nefolclorice, dar aflate în practica oralității, care nu fuseseră obiect al preocupărilor creatoare, muzica țărănească, orășenească, psaltică, avînd în tiparele lăutărești o strălucită proiectare.

Activitatea componistică a ultimelor două decenii a confirmat vitalitatea zăcămintului de inspirație folclorică, reiterînd, totodată, modalitățile și sferele descoperite în etapele anterioare, evident, într-o formă dinamică, diversificîndu-le, sesizînd și acreditînd parametri inediti. Astfel, se demonstrează, o dată în plus, bogăția și forța iradiantă a tezaurului muzicii

populare. Niciînd în fazele istorice anterioare nu acționau, concomitent, atîtea modalități în propensiunea demersului componistic, grefat pe matricea tradiției orale ca în zilele noastre !

Prospectarea febrilă din domeniul fenomenului artistic sonor a dus la mutații sensibile față de melosul popular, ca obiect al procesului de creație. Precizăm încă o dată, se mențin procedeele anterioare dar, concomitent, are loc o acută nevoie de nou, ceea ce se traduce prin reconsiderarea metodelor anterioare și descoperirea de soluții necunoscute mai înainte.

Dezarticularea modelului folcloric este una din modalitățile preferate, ceea ce înseamnă dislocarea unor entități, echivalînd cu renunțarea la o sumă de atribute oferite de către structura matcă, în favoarea unui element, unei microstructuri, modală, melodică, ritmică, timbrală, armonică, polifonică... Rezultanta creează impresia de generalizare sau abstractizare, compozitorul tinde să obțină aromele coloritului specific. Microstructura poate fi adoptată dar și făurită după un model nedetectabil, pierzîndu-și identitatea dar nu și caracterul. În fond, metoda aceasta existase, nouă pare numai perpetua extindere a procesului de segmentare și rarefiere, pînă la frontiera inefabilului național. De asemeni, o diferență reperabilă mai este aceea că, anterior, compozitorii, deși operau cu procedeele dislocării, nu se limitau la folosirea unui parametru ci a mai